

GODINA RASPLETA

Prošla godina donela je Srbiji tektonske promene na političkoj sceni koje će odrediti razvoj društva u narednim godinama. Ove promene su tako sveobuhvatne da mogu da se porede sa onima koje su se desile u oktobru 2000. godine, kada je na narodnim protestom, srušen bivši jugoslovenski predsednik Slobodan Milošević.

Srbija je u 2012. godinu ušla pod vlašću Demokratske stranke (DS) koju je predvodio bivši predsednik Srbije Boris Tadić. Ova stranka, koja je dominirala političkom scenom Srbije od demokratskih promena 2000-te godine, bila je na čelu široke koalicije «Za evropsku Srbiju», koju je činilo desetak manjih političkih stranaka i vladala je zajedno sa koalicijom stranaka okupljenom oko Socijalističke partije Srbije (SPS) na čijem čelu se nalazi tada vicepremier, a danas predsednik srpske vlade Ivica Dačić. Prošle godine u Srbiji su održani redovni parlamentarni izbori (skupštinskom sazivu je isticao mandat) ali i vanredni predsednički izbori, jer je tadašnji predsednik Tadić, na iznenađenje svih, podneo ostavku pored toga što mu je mandat trajao do februara 2013. godine. On je svoju odluku obrazložio smanjenjem troškova kako građani ne bi dva puta glasali za manje od godinu dana. Međutim, pravi razlog je bio politički jer je bivši predsednik verovao da će istovremenim održavanjem parlamentarnih i predsedničkih izbora povećati šanse svoje stranke da osvoji novi mandat. Odluka je bila pogrešna i koštala je odlaska sa vlasti kako njega lično, tako i njegovu stranku. Za samo nekoliko meseci od maja do avgusta vlast njegove političke stranke i sve što je stvarao kao predsednik Srbije od 2004. godine srušilo se kao kula od karata. Osim državne funkcije Tadić je do kraja prošle godine izgubio i funkciju predsednika DS, jer je bio prinuđen da se pod pritiskom povuče na funkciju počasnog predsednika DS, u korist svog bivšeg zamenika i gradonačelnika Beograda (glavni grad Srbije) Dragana Đilasa. Međutim, njegovim odlaskom problemi za do skora najsnažniju političku stranku u zemlji nisu prestali jer se ona suočava sa neizvesnom budućnošću zbog teških unutarpartijskih borbi koje prete da DS podele i odvedu je na margine političke scene Srbije.

U drugoj polovini 2012. godine dominantna politička stranka u zemlji postala je stranka desnog centra Srpska napredna stranka (SNS) čiji je lider Tomislav Nikolić postao predsednik Srbije. Ova stranka je došla na vlast iako postoji manje od četiri godine, mada su njeni lideri Aleksandar Vučić i Tomislav Nikolić skoro dve decenije u srpskoj politici. Stranka je nastala 2008. godine kada su ova dva politička lidera odlučila da napuste nacionalističku Srpsku radikalnu stranku (SRS) čiji je predsednik Vojislav Šešelj kome se sudi u Međunarodnom sudu za ratne zločine počinjene u bivšoj Jugoslaviji u Hagu. SRS je nekoliko puta bila veoma blizu preuzimanju vlasti u Srbiji s obzirom da je na izborima osvajala najviše glasova ali nijedna stranka nije želela sa njom u koaliciju. Najbliža ostvarenju tog cilja bila je posle izbora 2008. godine kada su radikali (popularno ime za SRS) sa Dačićevim socijalistima i Demokratskom strankom Srbije bivšeg predsednika Vojislava Koštunice (koja je odustala od politike evrointegracija zbog priznanja nezavisnosti Kosova od strane većine članica EU) imali većinu za sastavljanje Vlade.

To se nije desilo jer je lider SPS Ivica Dačić (stranka bivšeg predsednika Srbije Slobodana Miloševića koja je neprikosnoveno vladala srpskom političkom scenom od 1989 – 2000) odlučio da prihvati politiku evrointegracija i napravi vlast sa Tadićevim demokratama (popularno ime za DS). Bio je to istorijski zaokret socijalista (popularno ime za SPS) i početak modernizacije i promena u stranci koji im je posle četiri godine doneo mesto premijera. Slična promene u SRS desile se već u jesen 2008. godine kada su Vučić i Nikolić napustili SRS i osnovali SNS, stranku desnog centra. SNS je odmah po osnivanju postala pojedinačno najpopularnija stranka u Srbiji. Tajna njihovog uspeha leži u tome što su za obične građane ostali političari koji bore za srpske nacionalne interese ali su za razliku od radikala prihvatili ideje o članstvu Srbije u EU, neophodnosti saradnje sa Haškim tribunalom i potrebi da se pregovara oko Kosova. To im je donelo mnogo novih birača koji su bili nezadovoljni politikom vladajućih demokrata ali nisu želeli da odlaskom demokrata sa vlasti Srbija uđe u sukobe sa međunarodnom zajednicom, prekine proces evrointegracija ili u neki novi rat kakav je bio slučaj tokom devedesetih godina prošlog veka. Lideri SNS su uspeli da uvere birače da mogu da im veruju i zato je danas SNS vladajuća stranka sa najvećim koalicionim potencijalom u državi a SRS više nije ni u parlamentu. Dakle, pozornica za političke promene u Srbiji koje su se desile prošle godine postavljena je četiri godine ranije promenama u SPS i SRS. Vladajuće demokrate su tim promenama izgubile monopol na politiku evropskih integracija ili društvenih i ekonomskih reformi odnosno nisu više mogli da opstaju na vlasti samo na strahu birača da će formiranje vlade od drugih stranaka vratiti zemlju u period ekonomskih sankcija, ratova i sukoba sa svetom. Pošto su sve vodeće srpske stranke imale iste stavove po strateškim pitanjima biračima su postale važne neke druge teme kao što su nezaposlenost, korupcija, standard i investicije. Demokrate nisu biračima ponudile rešenja za ova pitanja i zato su izgubile vlast.

Tektonske promene koje su se desile u srpskoj politici dakle nisu dovele do promene strateškog opredeljenja zemlje koje je utvrđeno posle demokratskih promena koje su se desile 2000. godine. Ova činjenica pokazuje da je politička tranzicija u Srbiji završena na isti način na koji se to desilo u zemljama bivše istočne Evrope jer u društvu postoji skoro potpuni konsenzus o strateškom opredeljenju zemlje. I zaista, posle izbora koji su održani prošle godine u srpskom parlamentu sedi čak 229 poslanika, od 250 koliko ih ima, koji se zalažu za ulazak Srbije u Evropsku uniju. Dakle, promene strateškog pravca u kome se zemlja kreće neće biti ali je moguće da dođe do potpune prekompozicije političkih snaga u zemlji.

Među temama koje će dominirati u srpskom društvu u 2013. godini su rešavanje kosovskog problema, nastavak procesa pridruživanja Srbije EU, društvene reforme i borba protiv kriminala i korupcije kao i rešavanje ekonomskih problema a pre svega nezaposlenosti i privlačenje stranih investicija.

Kada je Kosovo u pitanju, nova srpska vlada se pokazala kredibilnijom od prošle. Jednostavno, Dačićeva vlada je sprovela sve dogovore koje je prethodna vlada postigla sa kosovskom Vladom uz posredovanje Evropske unije (EU). Bivša Vlada je tokom leta 2011. godine počela posredne pregovore sa Prištinom na kojima su postignuti dogovori oko nekoliko spornih pitanja među kojima je najvažniji onaj o «integrisanom upravljanju granicom». Ovaj dogovor, prošla srpska vlada nije uspela da sprovede u delo jer skoro da nije imala nikakav uticaj na Srbe koji žive na Kosovu a posebno na one koji žive u tri opštine na severu, odmah pored granice.

Pored toga, približavali su se izbori tako da je prethodna vlada želela da izbegne politizaciju dogovora koji je postigla sa Prištinom. Bilo kako bilo, nova Vlada je krajem prošle godine uspešno sprovedla dogovor o upravljanju granicom koji je postigla prethodna administracija. Sprovodeći dogovor sadašnja vlast u Beogradu je demonstrirala da ima snažan uticaj na kosovske Srbe i njihove lidere što je veoma značajno za nastavak pregovora. Novi srpski lideri pokazali su odmah po stupanju na dužnost snažnu volju da u njihovom mandatu problem koji Srbija ima sa Kosovom bude konačno rešen. Da je tako potvrđeno je time što su pregovori odmah podignuti sa tehničkog na politički sastancima srpskog i kosovskog premijera Dačića i Tačija u Briselu kao i najavom da bi ove godine mogli da se sastanu srpski predsednik Nikolić i kosovska predsednica Jahjaga. Beograd veoma ambiciozno prilazi ovom pitanju što govori i činjenica da će Platforma koju je predložio predsednik Nikolić pošto je usvoji Vlada biti prosleđena srpskom parlamentu na usvajanje. Prva verzija ove Platforme, koja treba da predstavlja osnovu za pregovore Beograda sa Prištinom, koju je predsednik Nikolić predstavio liderima političkih stranaka u Srbiji kao i predstavnicima kosovskih Srba izazvala polemiku zbog pojedinih formulacija. Bez obzira na špekulacije medija da se srpska vlast podelila oko Platforme odnosno da se predsednik Nikolić našao na jednoj a lideri SNS i SPS Aleksandar Vučić i Ivica Dačić na drugoj strani pronađena je formula iza koje mogu da stanu svi lideri. Zanimljivo je da SAD i EU izbegle da napadnu delovi Platforme za koje je bilo jasno da im neće biti po volji, dok je nemački ministar odbrane Tomas de Mezierer ocenio je da to što je Srbija iznela svoj predlog "veliki pomak", i da bi sada "Priština trebalo da iznese svoj predlog". Ministar je u Prištini rekao da čitava stvar "ide u dobrom pravcu", ali i dodao da će do "rešenja verovatno proći još mnogo vremena". □□ Iz Stejt departmenta su, s druge strane, poručili da podržavaju dijalog Srbije i Kosova koji se vodi pod pokroviteljstvom EU, ali da „sve što ometa taj dijalog nije od pomoći“ dok se američki ambasador u Beogradu Majk Kirbi uzdržao da komentariše Platformu jer "nije zvanična". □□ Šef delegacije EU u Beogradu Vensan Dežer rekao je da u platformi o Kosovu postoje neki dobri elementi, koji daju šansu da se krene napred u dijalogu, ali i delovi koji zahtevaju još „fine“ dorade. □□ Očigledno je da i međunarodna zajednica umorna od čorsokaka u kome se nalazi kosovski problem i da je sazrelo mišljenje čak i među zemljama koji su najveći pobornici kosovske nezavisnosti da se Srbima i Srbiji moraju dati ustupci kako bi se našlo konačno rešenje. Srpska vlada, odlučna da se ovaj probem definitivno reši i po cenu srpskih ustupaka, sa uticajem na kosovske Srbe idealan je partner za to. Zato ove godine, postoje velike šanse da se naprave ozbiljni pomaci u trajnom rešavanju kosovskog problema mada ne treba očekivati da se čitav posao završi u 2013. godini.

U 2013. godine može se očekivati da Vlada nastavi sa politikom pridruživanja Srbije EU. Tokom prošle godine Vlada je pokazala odlučnost da ispuni uslove koji su pred Srbiju bili postavljeni a koji su se ticali dijaloga sa Prištinom, borbe protiv korucije i ispravljanje reforme pravosudja koju je sprovedla prošla Vlada a koja je bila najveći problem u evrointegracijama Srbije. Brisela, ipak mora da bude svestan da bez obzira na dominantno opredeljenje srpskih političara za ulazak u EU srpska javnost nije više u toj meri ubeđena da su evropske intergracije Srbije jedino rešeja i veoma je podeljena po tom pitanju. Zato je za ovaj proces ključan mesec jun kada se očekuje da Srbija dobije datum početka pregovora za priključenje EU. Jednostavno, vlada treba da bude nagrađena za pokazanu volju da ispuni uslove koji su bili postavljeni pred Srbijom a pre svega za rezultate u borbi protiv korupcije. Dakle, uspeh u procesu evrointegracija zavisi samo od Brisela.

Bude li Brisel prepoznao rad Vlade i dodelio Srbiji datum početka pregovarački proces će biti intenziviran. Ne bude li kompromisa u samoj EU oko toga da li Srbija zaslužuje da počne pregovore o članstvu, Brisel će zadati težak udarac Vladi koja bi mogla da pokaže da želi da poslušava javno mnjenje i da joj evrointegracije ne budu prioritet.

Može se očekivati da Vlada nastavi sa društvenim reformama i borbom protiv korupcije u 2013. godini. Kada su pitanju reforme najavljuju se velike promene u zdravstvu u smislu organizovanja centralnog tendera za nabavku lekova koji će dovesti do značajnog smanjenja troškova nabavke lekova i reforme zdravstvenog sistema. Početak godine je već doneo promene jer je državni fond zdravstvenog osiguranja omogućio i privatnim apotekama da izdaju lekove na recept što je dosada bila privilegija samo državnih apoteka. Izjednačavanje privatnih i državnih apoteka i centralizovanje tendera za nabavku lekova na državni nivo (do sada je to radila svaka državna apotekarska ustanova za sebe) dovešće do privatizacije državnih apoteka.

U pravosuđu se može očekivati da završi proces ispravljanja grešaka prethodne reforme pravosuđa kao i otklanjanje njenih posledica. Ispravljanje grešaka je počelo tokom prošle godine usvajanjem seta pravosudnih zakona i vraćanjem sudija, tužilaca i zamenika tužilaca koji su u reformi prethodne vlade ostali bez posla na radna mesta. Tokom ove godine, počće da se primenjuju dve ključne odredbe krivičnog zakona koji regulišu zloupotrebu službenog položaja za državne službenike i zloupotrebu odgovornog lica. Ovim se menja praksa koja je za zloupotrebu službenog položaja teretila i vlasnike privatnih preduzeća. Ova krivična dela, zaostala iz vremena socijalizma, veoma često su poslednjih godina korišćena od strane vlasti za obračun sa neistomišljenicima. □□Ministarstvo pravde priprema i novu strategiju za borbu protiv korupcije i akcioni plan za njeno sprovođenje u naredne tri godine i očekuje da će ova dva dokumenta biti doneta do kraja marta. One predviđaju jačanje agencije i saveta za borbu protiv korupcije, kao i donošenje Zakona o zaštiti uzbunjivača, kao i brojne druge alate za borbu protiv sistemske korupcije. Tokom ove godine u Srbiji će početi da se primenjuje tzv «javno - tužilačka istraga» koja će znatno ubrzati krivične postupke i time doprineti borbi protiv organizovanog kriminala i korupcije. □□S tim u vezi treba naglasiti da je Skupština usvojila novi Zakon o javnim nabavkama koji je dobio podršku Evropske unije i stručne javnosti te da se očekuju efekti njegove primene.

Vlada će se u 2013. godini suočiti sa velikim izazovima u ekonomiji. Prema rečima srpskog ministra privrede Mladana Dinkića ova godina “će za srpsku industriju biti prelomna”. “Očekujemo da će izvoz biti veći za četvrtinu u odnosu na ovu godinu i da će dostići 11 milijardi evra”, optimistički je najavio Dinkić. Ministar svoj optimizam zasniva na očekivanju “da će Fijat iz Kragujevca izvesti izvesti minimum 1,5 – 2 milijarde evra kao i da će nova rafinerija NIS-a u Pančevu (u vlasništvu ruskog Gasproma, p.a.) izvoziti od 600 do 800 miliona evra”. Da Vlada misli ozbiljno kada je pokazuje podataka da je budžetom za 2013. godinu SIEPA (Vladina agencija za strana ulaganja i promociju izvoza) dobila deset puta veći budžet za podsticanje investitora nego što je imala u prošloj. Vlada je najavila da očekuje bolju poljoprivrednu sezonu, niži deficit i bolju finansijsku disciplinu. Dačićev kabinet je tokom druge polovine 2012. godine dosta uradio kako bi se rasteretila mala i srednja preduzeća, olakšao njihov rad i smanjili nameti koje imaju.

Već sada se vidi da će strategija Vlade u 2013. godini pomaganje malih i srednjih preduzeća, povećanje izvoza kao i pokušaj pronalaženja rešenja za posrnule srpske privredne gigante zaostale iz socijalizma tako što će pokušati da oživi proizvodnju u nekom njihovim delovima koji mogu da opstanu na tržištu. Pored toga, ekonomska situacija će veoma mnogo zavisi od toga da li će Vlada uspeti da proda najveću srpsku železaru Sartid 1913 koju je prošle godine iznenada napustila američka kompanija US steel? U budžetu za ovu godinu Vlada nije predvidela nikakve subvencije za rad železare.

Srbija je prošlu godinu završila sa visokom inflacijom od oko 13 odsto, padom bruto domaćeg proizvoda dva odsto, stopa nezaposlenosti koja je prešla 22 odsto, rekordnim javnim dug od 60,5 odsto BDP-a i prosečnom platom koja je spala na 370 evra. Zato je realno da će standard građana u 2013. biti niži u odnosu na prošlu godinu jer će penzije rasti dva puta godišnje po dva odsto a očekivana inflacija će biti mnogo viša. Potrošačka korpa će biti tanja od ovogodišnje. Međutim, prioriteti ljudi se menjaju kada se društvo nalazi u krizi. Tako je za Vladu mnogo važnije da obezbedi radna mesta građanima i otvaranje novih nego kolike su zarade.

Srbija veoma mnogo očekuje od sektora energetike u 2013. godini. Prema rečima ministarke Zorane Mihajlović očekuju se velike investicijame koje će se, kako se planira, realizovati narednih godina. Ministarka optimistično očekuje oko milijardu evra investicija u eneregetiku ako se govori "o malim hidroelektranama, energetskom sporazumu sa Italijanima i potpisanom memorandumu sa nemačkom kompanijom RVE za termoelektranu 'Nikola Tesla B3". Za Srbiju je veoma značajno što će 2013. godine početi izgradnja međunarodnog gasovoda "Južni tok" koji prolazi kroz ovu zemlju. Izgradnja gaosovoda će značajno uticati na ekonomiju Srbije u narednim godinama, doneti nova radna mesta ali i obezbediti energetsku sigurnost zemlje u vremenima kada su energenti sve vredniji. Naravno, ovaj projekat će imati i svoje političke posledice u smislu daljeg približavanja Rusije i Srbije.

Ne izgleda međutim da je Vlada još uvek spremna da otvori pitanje reforme javnog sektora. Štaviše, ministar Dinkić je odmah posle Nove godine dao izjavu da "otpuštanja u javnom sektoru neće biti dok traje kriza". Jasna je namera ministra da velikim otpuštanjima državnih službenika i drugih koji žive od države bitno ne uveća broj nezaposlenih. Međutim, pitanje je da li Vladu skuplje košta njihovo održavanje nepotrebnih radnih mesta ili više nezaposlenih? Jasno je da je ovo pitanje veoma bolno i da je za njegovo rešavanje potrebna snažna politička volja. Problem je što su takve reforme nepopularne a za njihov uspešan završetak je potrebno najmanje pet godina. Pored toga, neophodno je restrukturiranje penzionih i zdravstvenih fondova koji opterećuju budžet. Ukoliko Vlada ne počne da se bavi ovim problemom ove godine svake nove godine će potreba biti veća. Sa približavanjem kraja mandata vlasti obavljanje ovog posla će koštati sve više.

U ovoj godini biće početa realizacija nekoliko važnih infrastrukturnih projekata kao što je izgradnje dva regionalna autoputa: Pojate – Preljina i Novi Sad – Ruma ukune vrednosti od 642 miliona evra. Može se očekivati početak radova na koridoru 11 koji spaja Beograda sa Crnom Gorom kao i nastavak izgradnje koridora 10 i kraka koji spaja Srbiju sa Bugarskom. Rad na ovim infrastrukturnim objektima bi trebalo da obezbedi veću usposlenost srpske putarske industrije koja se nalazi u velikoj krizi.

Političke analitičare i opoziciju najviše interesuje kakav će biti raspored političkih snaga u Srbiji i da li će biti vanrednih izbora? Na desnici se izdvojila vladajuća Srpska napredna stranka (SNS) kao dominantna politička snaga. Manje stranke desnice kao što su Demokratska stranka Srbije (DSS) bivšeg predsednika Vojislava Koštunice i Ujedinjeni regioni Srbije (URS) ministra privrede Mlađana Dinkića ne mogu da ugroze primat SNS. Činjenica je da je dolazak Aleksandar Vučića na čelo SNS dao stranci novu energiju. Stranka nikada nije bila popularnija ali joj je potrebno još vremena da se učvrsti na političkoj sceni. Upravo ta velika popularnost SNS je osnovni razlog zbog koga se smatra da će ova stranka pokušati da pretoči svoju popularnost na nekim novim izborima u bolji izborni rezultat. Međutim, to je malo verovatno i SNS će izbegavati vanredne izbore osim ako nekom velikom krizom ne bude primorana na njih. Jednostavno, vlada je na vlasti manje od šest meseci tako da dobijanje novog mandata nema smisla. Pored toga, SNS je vodeća stranka u Vladi i ima veoma lojalne koalicione partnere dakle i sada ima veliku vlast. Malo je verovatno da će SNS rizikovati održavanje vanrednih izbora samo da bi dobila koje mesto više u Vladi ili mesto premijera. Pored toga, borba protiv kriminala i korupcije koju vodi SNS odnosno njen lider Vučić bila bi makar privremeno zaustavljena dok traje predizborna kampanja. I na kraju, u dogovoru sa međunarodnom zajednicom počeli su pregovori o Kosovu tako da su šanse vanredne izbore sve dok traju pregovori - minimalne.

Na levisi je došlo do tektonskih poremećaja jer do prošle godina najjača stranka Demokratska stranka (DS) nastavila da pada. Ni promena stranačkog rukovodstva, odnosno dogovor između bivšeg predsednika Tadića i sadašnjeg predsednika Đilasa o mirnoj tranziciji, nije pomogao demokratama da zaustave pad. Utisak je da su oba lidera u dogovor ušla neiskreno, da u stranci postoje najmanje dve stranke i da je pitanje trenutka kada će se stranka podeliti. Svi su izgledi da će DS podeliti sudbinu sestrinske grčke stranke iz Grčke PASOK koji se raspao na više stranaka od kojih svaka pretenduje da bude legitimni naslednik velikog svegrčkog socijalističkog pokreta. Kao što ima sličnosti u sudbini Borisa Tadića, bivši predsednik Srbije i DS i Jorgosa Papandrua, bivšeg premijera Grčke i predsednika PASOK-a. Obojica, premda iz uglednih političkih familija nisu prepoznali dolazak novog vremena i potrebu promena u svojoj političkoj stranci. Zato danas PASOK nije relevantna politička snaga u Grčkoj i pored toga što učestvuje u Vladi (ova Vlada je napravljena da bi se sprečio dolazak Aleksisa Ciprasi i njegovog radikalnog levičarskog pokreta Siriza na vlast). Novi predsednik DS Đilas za sada ne uspeva da zaustavi pad rejtinga svoje stranke i ako se tako nastavi veoma brzo će najjača stranka levice postati Socijalistička partija Srbije (SPS) sadašnjeg premijera Ivica Dačića. Bude li se to desilo, to će biti istorijska promena koja će promeniti političku scenu Srbije. Ako se tome doda da se može očekivati da u 2013. godini iz DS nastanu bar dve a možda i tri političke stranke (stranke bivšeg premijera i v.d. predsednika DS Zorana Živkovića kao i bivšeg ministra i potpredsednika DS-a Dušana Petrovića kao i moguća nova stranka bivšeg ministra spoljnih poslova Vuka Jeremića) na levisi će nastati rat za skoro 20 odsto tradicionalnih birača DS-a. Ma kako to čudno zvučalo, s obzirom da će stranke Vuka Jeremića i Dušana Petrovića biti desničarske najviše šansi da preuzme birače DS ima Dačićev SPS!

INTERNATIONAL COMMUNICATIONS PARTNERS

NEDELJNE ANALIZE I PROGNOZE

Utisak je da je Srbija od jeseni 2008. godine stabilizovala svoj politički sistem i da izbori održani 2012. godine nisu poremetili političku realnost koja je uspostavljena i strateška opredeljenja Beograda. To je dobra vest za Srbiju jer ova zemlja pre svega vapi za stabilnošću. Sledeći korak je da Srbija izgradi snažne državne institucije. Da li će taj posao početi sa ovom Vladom pokazaće vreme.